

Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen

Bongersstraat 84-84a te Ulft

Opdrachtgever

Bouwbedrijf BV Gert Jansen
Riezenweg 20
7071 PV ULFT

Projectnummer

Synthegra Rapport P0502075

Kenmerk

SKO/UIT/SAD/P0502074

Autorisatie

Redactie:

drs. H. Kremer

Eindredactie/kwaliteitscontrole:

dr. J.A. Mol

drs. E.E.A. van der Kuijl

paraaf

datum

6 juni 2007

paraaf

datum

7 juni 2007

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfth
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Colofon

Opdrachtgever: Bouwbedrijf BV Gert Jansen te Ulfth
Project: Bongersstraat 84-84a te Ulfth
Projectnummer: P0502074
Titel: Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfth
Datum: 7 juni 2007
Redactie: mevr. drs. H. Kremer / mevr. drs. S.M. Koeman
Projectleider: drs. H. Kremer
Met bijdragen van: drs. M.D. Wagemans (historicus), drs. S.M. Koeman (fysisch geograaf),
drs. H. Kremer (archeoloog / prospector)
Tekenaar: drs. S. Diependaal
Eindredactie: dr. J.A. Mol, drs. E.E.A. van der Kuijl
Druk: Synthebra bv, Doetinchem
ISSN: 1574-0838

Synthebra bv

Doetinchemseweg 61a, NL-7007 CB Doetinchem
Telefoon +31 (0)314 36 99 40, Fax +31 (0)314 36 99 44, Internet: www.synthebra.com
Bankrelatie Friesland Bank, nr. 295191155, BTW nr. NL819631288B01, HR 01115557

© Synthebra bv, 2007

De rechten van intellectueel eigendom verblijven te allen tijde bij Synthebra bv.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	4
1.2	Onderzoeksdoel en vraagstellingen	5
1.3	Administratieve gegevens	5
2	Landschapsgenese	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Geologische en geomorfologische ontwikkeling	6
2.3	Bodem	8
3	Archeologie en geschiedenis	9
3.1	Bewoningsgeschiedenis	9
3.2	De onderzoekslocatie op historisch kaartmateriaal	12
4	Verwachtingsmodel	14
5	Veldwerk	15
5.1	Methode	15
5.2	Resultaten	15
6	Conclusie	16
7	Advies	17
	Literatuur	18

Bijlagen:

Bijlage 1: Detailkaart van de onderzoekslocatie met boorpunten

Bijlage 2: Boorprofielen

Bijlage 3: Combinatiekaart IKAW, AMK en Archis waarnemingen

Bijlage 4: Geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

Afbeelding voorblad: Kom uit de Romeinse tijd (25-130 n. Chr) gevonden in het nabijgelegen Gendringen.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfst

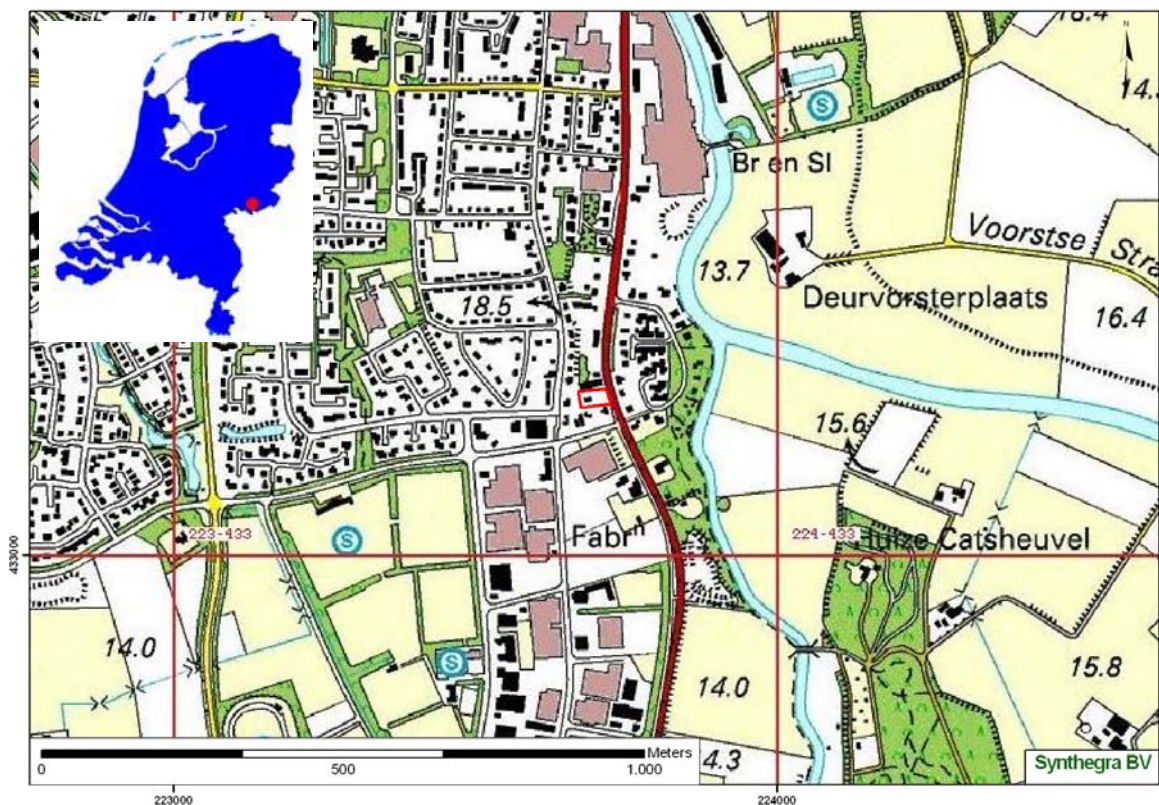
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

1 Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Synthegra bv heeft in opdracht van Bouwbedrijf Gert Jansen BV een archeologisch onderzoek uitgevoerd ter plaatse van de Bongersstraat in Ulfst (zie afbeelding 1). De te onderzoeken locatie heeft een totale oppervlakte van circa 1.500 m². De aanleiding tot het onderzoek wordt gevormd door de voorgenomen herinrichting van het plangebied. De bestaande bebouwing zal door nieuwbouw vervangen worden. De graafwerkzaamheden, die zullen gaan plaatsvinden vormen een aantasting van eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden. Het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een karterend booronderzoek. Het veldwerk werd uitgevoerd op 29 mei 2007.

Het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek, zal de resultaten van het onderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Het plangebied op de topografische kaart aangegeven met het rode kader.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen het plangebied. Aan de hand van deze gegevens wordt een gebiedspecifiek archeologisch verwachtingsmodel opgesteld.

Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het verwachtingsmodel en het in kaart brengen van eventueel binnen het plangebied aanwezige archeologische resten.

De volgende onderzoeksvragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de sedimentopbouw en de intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Zijn er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig?
- Op welke diepte zijn de archeologische resten aangetroffen?
- Zo ja, wat is de omvang, aard, datering en kwaliteit van de aangetroffen vindplaatsen?

1.3 Administratieve gegevens

Toponiem	: Bongersstraat 84-84a
Plaats	: Uift
Gemeente	: Oude IJsselstreek
Provincie	: Gelderland
Projectnummer	: P0502075
Bevoegd gezag	: Gemeente Oude IJsselstreek
Opdrachtgever	: Bouwbedrijf Gert Jansen BV
Uitvoerende instantie	: Synthebra bv
Datum uitvoering veldwerk	: 29-05-2007
Uitvoerders veldwerk	: drs. H. Kremer (archeoloog / prospector), drs. S.M. Koeman (fysisch geograaf)
CIS-code	: 22581
Datum onderzoeksmelding	: 10-05-2007
Kaartblad	: 41C
Periode	: prehistorie tot en met nieuwe tijd
Oppervlakte	: ca. 1.500 m ²
Grondgebruik	: Woning en schuur met tuin
Geologie	: Rivierafzettingen van de Formatie van Kreftenheye bedekt met een dun laagje dekzand (Laagpakket van Wierden, Formatie van Bostel)
Geomorfologie	: Weichselien terrasrest
Bodem	: Poldervaaggronden in zwak of sterk zandige klei
Beheer en plaats documentatie	: Koninklijke Bibliotheek, Bibliotheek RACM, Synthebra Doetinchem

De onderzoekslocatie wordt omsloten door de volgende 4 coördinaten:

Zuidwest	X: 223671, Y: 433245
Noordwest	X: 223671, Y: 433277
Noordoost	X: 223725, Y: 433277
Zuidoost	X: 223725, Y: 433245

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfst
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

2 Landschapsgenese

2.1 Inleiding

Er bestaat een sterke relatie tussen de ontstaansgeschiedenis van het landschap en de archeologische verwachting van een gebied. Daarom is het belangrijk om de genese van een landschap goed te bestuderen. De geologische ontwikkeling ligt ten grondslag aan de geomorfologie en bodem. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de landschapsgenese op de onderzoekslocatie. Voor de geologische beschrijving is gebruik gemaakt van de lithostratigrafische indeling van de ondiepe ondergrond.¹

Voor een overzicht van de geologische perioden, zie bijlage 4.

2.2 Geologische en geomorfologische ontwikkeling

Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (circa 120.000 – 10.000 C14 jaren geleden), werd het zeer koud, maar het landijs bereikte ons land niet. Gedurende het grootste deel van het Weichselien had de Rijn een vlechtend rivierpatroon. Dit betekent dat er een zeer brede riviervlakte was, die gekenmerkt werd door een grillig systeem van ondiepe geulen die zich voortdurend verplaatsten. Een rivier krijgt een dergelijk patroon als er sprake is van een sterk fluctuerend debiet en een hoge sedimentlast. De rivierafzettingen uit deze periode worden tot de Formatie van Kreftenheye gerekend en bestaan hoofdzakelijk uit grof zand en grind.² Het is vrijwel zeker dat de Rijn gedurende het Pleniglaciaal (circa 73.000 – 13.000 C14 jaren geleden) door het dal van de Oude IJssel, aan de noordzijde van het Montferland (stuwwalcomplex dat tijdens het Saalien, circa 200.000 C14 jaren geleden, is gevormd), richting de Betuwe stroomde.³ Deze rivierafzettingen bevinden zich in het plangebied in de ondergrond.

Aan het einde van het Pleniglaciaal verlegde de hoofdstroom van de Rijn zich naar het gebied ten zuiden van het Montferland.⁴ In het Laat-Glaciaal (circa 13.000 – 10.000 C14 jaren geleden) werd het gebied rond het plangebied gedomineerd door de invloed van de rivier de Oude IJssel. Onder invloed van het opwarmende klimaat ontwikkelde de riviersystemen in meanderende rivieren met één geul en een begroeide overstromingsvlakte. Hierbij ontstonden verschillende terrassen, doordat de rivier zich na een klimaatsomslag insneed in de oudere rivierafzettingen.⁵ Deze insnijding vond met name plaats aan het begin van het relatief warme Laat Glaciaal en het Vroeg Holoceen.⁶ Het plangebied is niet gekarteerd op de geomorfologische kaart, omdat het binnen bebouwd gebied ligt, maar aan het oppervlak liggen waarschijnlijk rivierafzettingen uit het Pleniglaciaal of Laat-Glaciaal, die tot de Formatie van Kreftenheye worden gerekend (afbeelding 2). Op de geomorfologische kaart is een terrasvlakte zichtbaar, die door meanderende geulen wordt doorsneden. Ten westen van het plangebied loopt zo'n geul, waar nu de huidige Oude IJssel zich heeft ingesneden. Tussen de geulen zijn diverse gedeelten van een ouder rivierterras bewaard gebleven, die op de kaart als terrasresten zijn aangegeven. Iets ten zuiden van het plangebied ligt zo'n relatief hooggelegen terrasrest (afbeelding 2). Waarschijnlijk strekt deze terrasrest zich uit tot in het plangebied.

¹ E.F.J. de Mulder et al., *De ondergrond van Nederland* (Houten 2003) en via www.nitg.tno.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de ondiepe ondergrond

² H.J.A. Berendsen, *De vorming van het land* (Assen 2004), 176

³ Stiboka, *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 41 West en Oost Aalten* (Wageningen 1983), 20

⁴ Ibidem

⁵ M. Huisink, *Changing river styles in response to Weichselian climate changes in the Vecht valley, eastern Netherlands*. (Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam, 2000)

⁶ H.J.A. Berendsen (Assen 2004)

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulft
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Tijdens het laatste deel van het Laat-Glaciaal, de Jonge Dryas (circa 11.000 – 10.000 C14 jaren geleden) werd het tijdelijk heel koud en droog en werden de grotere rivieren weer vlechtend, zodat een deel van de overstromingsvlakte een groot deel van het jaar droog en onbegroeid was. Er kwam zand beschikbaar dat door de wind werd weggeblazen en elders langs de rivier weer werd neergelegd, waarbij rivierduinen zijn ontstaan.⁷ Ten zuidoosten van het plangebied ligt een rivierduincomplex, dat uit grof zand bestaat en tot het Laagpakket van Kootwijk van de Formatie van Boxtel wordt gerekend (afbeelding 2).

In diezelfde periode is ook dekzand afgezet op de hogere delen van het landschap. De aanwezige terrasresten zijn daardoor bedekt met een dun laagje dekzand, dat tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel wordt gerekend.

In het Holoceen werd het klimaat weer warmer en vochtiger (circa 10.000 C14 jaren geleden – heden) en sneed de Oude IJssel zich in de laatglaciale rivierafzettingen in, waarbij een deel van deze oudere afzettingen zijn geërodeerd. Holocene rivierafzettingen worden niet in het plangebied aangetroffen.

LEGENDA

- 3/4K23 Terrasrest bedekt met dekzand
- 2R11 Geul van meanderend afwateringsstelsel
- 2M17 Terrasvlakte met geulen van een meanderend afwateringsstelsel
- 1M18a Terrasvlakte eventueel bedekt met dekzand
- 12C2 Hoge duinen met bijbehorende vlakten en laagten
- 3K19 Lage duin
- Plangebied

Afbeelding 2: Het plangebied op de geomorfologische kaart 1:50.000 aangegeven met het rode kader.

⁷ H.J.A. Berendsen (Assen 2004), 205

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfst
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

3 Archeologie en geschiedenis

3.1 Bewoningsgeschiedenis

Binnen het plangebied staan geen monumenten en/of archeologische vindplaatsen geregistreerd in de archeologische databank ARCHIS. In de omgeving van het plangebied staan verscheidene vondsten geregistreerd in ARCHIS die zicht kunnen geven op eventuele resten binnen het plangebied. Hierbij zijn vondsten uit elke historische periode vertegenwoordigd. Gerangschikt naar periode worden hieronder de belangrijkste weergegeven, met daarbij een korte beschrijving van de betreffende periode.

Oude steentijd (tot 8.800 v. Chr.) en midden steentijd (8.800-4.900 v. Chr.)

De overgangszone tussen het Achterhoekse dekzandlandschap en het oostelijk rivierengebied werd in het verleden al vroeg bewoond. De oudste vondsten uit de regio dateren uit het Laat Glaciaal.¹⁰ Het betreft hier sporen van jager-verzamelaars, die aan het einde van deze ijstijd Oost-Nederland bevolkten. Het gaat onder andere om werktuigen van rendiergewei opgebaggerd uit de Oude IJssel en een jachtkamp van de Federmessercultuur (11.900 - 10.950 jaar geleden) op een terrasrestant in Dichteren. De klimaatsverandering aan het begin van het Holoceen betekende het einde de steppe- en toendravegetatie, die toen plaats maakte voor een meer gesloten loofbos. Jager-verzamelaars bleven de streek bezoeken en pasten hun levenswijze aan.

Ondanks de verwachting dat het Achterhoekse landschap rijk is aan archeologische resten uit de midden steentijd, of mesolithicum, zijn in dit deel van de Achterhoek weinig vondsten en sporen bekend uit deze periode.¹¹ In de omgeving van het plangebied zijn wel verscheidene vondsten uit deze periode gedaan. Ongeveer 150 meter ten zuidoosten van het plangebied ligt een archeologisch monument van hoge waarde (ARCHIS waarnemingsnummer 3755). Bij een veldkartering zijn hier meerdere fragmenten vuursteen gevonden. De vuursteenvondsten bestaan uit krabbers, klingen, trapezia, mesjes, spitsen, afslagen, kernstukken en zeer veel afval. De herkomst van het vuursteen is lokaal en import. De mesolithische voorwerpen hebben een vroeg-neolithische component (ARCHIS waarnemingsnummer 22289). Ongeveer 900 meter ten zuidoosten van het plangebied werd een mesolithische geröllkeule gevonden (een voorwerp waarvan de functie onbekend is) (ARCHIS waarnemingsnummer 42681).

Jonge steentijd (5.300-2.000 v. Chr.)

In de jonge steentijd, of neolithicum, vond de overgang naar een agrarische, meer plaatsgebonden levenswijze plaats. Daarnaast kenmerkte het neolithicum zich door technologische veranderingen, zoals het gebruik van aardewerk en geslepen stenen werktuigen. Vanaf het laat neolithicum (2.850-2.000 voor Chr.) neemt het aantal vindplaatsen in de regio weer toe.¹² Van de Bekerculturen uit het laat neolithicum zijn in de regio Ulfst meerdere vindplaatsen bekend.¹³ De vondsten van Klokbekeeraardewerk en Wikkeldraadaardewerk duiden op continuïteit in de bewoning van het neolithicum naar de bronstijd. Het grootste deel van de neolithische vondsten wordt toegeschreven aan de laat neolithische Bekerculturen.¹⁴ Ongeveer 500 en 750 meter ten zuidoosten van het plangebied zijn twee prehistorische bijlen (type: Fels-Ovalsbeil) uit het midden neolithicum (4.200-2.850 v. Chr.) gevonden (ARCHIS waarnemingsnummer 11530 en 17923).

¹⁰ H.B.G. Scholte Lubbering, *Gemeente Doetinchem, landelijk gebied en stadskern; archeologische inventarisatie en verwachtingskaart* (Amsterdam 1997). Raap-rapport 293, p. 13.

¹¹ Ibidem, 13.

¹² Ibidem, 14.

¹³ Ibidem, 14.

¹⁴ Ibidem, 14.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Bronstijd (2.000 – 800 v. Chr.) en IJzertijd (800-12 v. Chr.)

Het aantal bronzen voorwerpen in de Achterhoek is schaars. In de bodem van de buurgemeente Doetinchem zijn twee bronzen voorwerpen gevonden, te weten een bronzen beitelkje uit de vroege of midden bronstijd en een bronzen kokerbijl uit de late bronstijd.¹⁵

Afbeelding 4: Kokerbijl (1.200 - 800 v. Chr.) gevonden in de buurgemeente Doetinchem. De vondst van een bronzen voorwerp is zeldzaam in Nederland. Dat komt omdat brons kostbaar was en voorwerpen vaak werden omgesmolten of als offer werden gebruikt. Offers bracht men vaak op natte plaatsen, zoals vennen, plassen en rivieren. Dit is een zogenaamde kokerbijl. In de holte werd een gehoekte houten steel geplaatst en met een ooje zette men de bijl aan de steel vast. Door deze constructie bleef de bijl steviger aan de steel vastzitten. Mocht de bijl toch losschieten, dan bleef hij op die manier aan de steel hangen.¹⁶

Van de Wikkeldraadbekercultuur uit de vroege bronstijd (2000-1800 voor Chr.) zijn meerdere vindplaatsen bekend. De hoge dichtheid van vindplaatsen duidt op een intensieve bewoning van de hoge zandgronden langs de Oude IJssel. Zo werd ongeveer één kilometer ten oosten van het plangebied Wikkeldraad-aardewerk gevonden uit de vroege bronstijd (2.000-1.800 v. Chr.). Uit de midden bronstijd zijn in de regio nauwelijks vondsten bekend. Dit wordt mede veroorzaakt door het kleine aantal van deze vindplaatsen op zandgronden. Uit de late bronstijd en ijzertijd (1100-12 voor Chr.) zijn wel veel vondsten gedaan. De vondsten wijzen op de aanwezigheid van nederzettingen en begraafplaatsen, o.a. urnenvelden.¹⁷ In de omgeving van het plangebied zijn geen urnenvelden gevonden, wel veel bewoningsgerelateerde vondsten. Ongeveer 400 en 800 meter ten noordoosten van het plangebied zijn scherven aardewerk en vuurstenen artefacten zoals klingen en kernstukjes gevonden (ARCHIS waarnemingsnummer 22292 en 22297).

Romeinse tijd (12 v. Chr. - 450 n. Chr.)

Omstreeks 12 voor Chr. verschenen de Romeinen in het huidige Nederland. Na verschillende veldtochten tegen Germaanse bewoners in Oost Nederland en het aangrenzende Duitse gebied, werd in 47 na Chr. de Rijn als noordgrens van het Romeinse Rijk gekozen. Uift lag niet ver buiten de grenzen van het Romeinse Rijk. Het in de Achterhoek gevonden aardewerk getuigt van contacten tussen het Romeinse Rijk en de lokale bewoners.¹⁸ Ongeveer één kilometer ten oosten van het plangebied werd aardewerk uit de Romeinse tijd aangetroffen. De vondsten bestaan deels uit oppervlaktevondsten en komen deels uit een opgraving (ARCHIS waarnemingsnummer 22288).

¹⁵ J.C. Boogman, S. Oosterhaven., *Geschiedenis van Doetinchem* (Zutphen 1986) p. 27

¹⁶ www.hetgeheugenvannederland.nl. Archeologie: Doetinchem

¹⁷ H.B.G. Scholte Lubbering, *Gemeente Doetinchem, landelijk gebied en stadskern*. p. 14

¹⁸ *Ibidem*, 14.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulft
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Middeleeuwen (450 - 1500 n. Chr.) en nieuwe tijd (1.500 –heden)

De spaarzame sporen uit de Romeinse tijd wijzen er voorlopig op dat de bewoning in die tijd werd afgebroken of minder intensief werd. Ook elders in de Achterhoek schijnt een groot deel van de mensen te zijn weggetrokken. Pas in de vroege middeleeuwen nam de bevolkingsdichtheid weer aantoonbaar toe.

Afbeelding 5: Knikpot met plastische halsrichel en visgraatversiering (625-700 n. Chr.). Gevonden in het aangrenzende dorp Gendringen.

De eerste schriftelijke vermelding van de naam Ulft dateert uit het jaar 1122.¹⁹ Theodericus de Ulfte en zijn bezit te Ulvete wordt in dat jaar vermeld in een acte van de bisschop van Keulen. In een oude beleningsacte uit het jaar 1326 is er sprake van “t huys tot Ulft ende die bouwinge, die daerto behoert”. Uit de acte kan worden opgemaakt dat het een leengoed van Gelre was. Ook is er in deze acte sprake van het slot Ulft “mit sinen rechten en ind tho behoir”, het “tho behoir” moet worden opgevat als een aantal goederen en landerijen. Het grondbezit kreeg Theodericus de Ulvete in leen op voorwaarde dat hij op een strategische plaats aan de oude IJssel een kasteel zou bouwen. ‘Kasteel Ulft’ lag aan de overkant van de Oude IJssel op een heuvelkje (vermoedelijk een terras). Wanneer het kasteel gebouwd werd, is niet precies bekend. De restanten van het kasteel liggen ongeveer zeshonderd meter ten westen van het plangebied. Het terrein staat in ARCHIS geregistreerd als een archeologisch beschermd monument van hoge waarde (ARCHIS monumentnummer 13162). Het huidige huis kan nog uit omstreeks 1500 dateren. Mogelijk bevinden zich nog resten van het oude kasteel in de grond. In 1978 werd hier een bouwput gegraven. Deze put bleek te zijn gegraven in de gracht en in één van de taluds van de gracht. Vermoedelijk is in de veertiende eeuw in de gracht een keermuur opgetrokken en is het grachtgedeelte achter de muur aangevuld. Vlak achter de muur en evenwijdig daarmee werd een doorlopende rij van zware eiken palen aangetroffen. Tevens werd er een houten waterput aangetroffen.

Het buurtschap Ulft ontstond doordat dienstpersoneel op het kasteel Ulft stukjes grond kreeg.²⁰ In de buurt van Ulft bevatte de grond veel ijzeroer. In smeltovens kon daar ijzer uit gewonnen worden. In de 18^e eeuw werd de eerste ijzerhut gebouwd. De ijzerindustrie werd in de nieuwe tijd steeds belangrijker voor Ulft, steeds meer mensen vonden werk in deze industrie. Met de industriële revolutie werd de productie massaal en werden producten gemaakt die over de hele wereld afzet vonden. Doordat de fabrieken in en nabij Ulft meer werk boden, vestigden zich steeds meer mensen in Ulft zodat in de loop van de 20e eeuw de verschillende buurtschappen uitgroeide tot één groot dorp.²¹

¹⁹ A.G. van Dalen e.a., *1000 jaar Gendringen*, (Nijmegen 1983) p. 25.

²⁰ <http://www.ulft-online.nl/>

²¹ <http://www.ulft-online.nl/>

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfst
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

3.2 De onderzoekslocatie op historisch kaartmateriaal

Het ontstaan van een nieuwe nederzetting hing sterk af van het reliëf, de bodemgesteldheid en de nabijheid van open water. Over het algemeen vestigde men zich op de hogere delen van het landschap, werden de overgangsgonden naar de lagere gronden tot akkerland ontgonnen en werden de lagere delen als weide- en hooiland gebruikt. De ontwikkeling van dit landgebruik kreeg gestalte in de vorm van oude elementen en structuren in het landschap en is goed zichtbaar op historisch kaartmateriaal. De ontwikkeling van het plangebied in de nieuwe tijd wordt duidelijk door de bestudering van historische landkaarten uit de 19^e eeuw. In het kader van het bureauonderzoek is dan ook historisch kaartmateriaal bestudeerd (zie literatuurlijst), zoals de kadastrale kaarten uit de 19^e eeuw waarvan de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT) gedetailleerde gegevens bevatten over grondgebruik en eigendom van ieder perceel.

Afbeelding 6: Uitsnede van de kadastrale minuutplan, Sectie C, blad 3, in het rode kader aangeduid. De betreffende OAT's zijn niet beschikbaar.²²

²² www.dewoonomgeving.nl

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Afbeelding 7: Het plangebied omstreeks het midden van de 19^e eeuw, in het rode kader aangeduid. Duidelijk zichtbaar is dat het plangebied net buiten het dorp ligt en een agrarische functie had.²³

²³ Grote Historische Atlas van Nederland; 3 Oost Nederland 1830 – 1855, Wolters Noordhoff Atlasproducties.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

4 Verwachtingsmodel

Conform de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1 (KNA 3.1) is een bureauonderzoek verricht. Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is voor het plangebied een verwachtingsmodel opgesteld. Volgens de IKAW (Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden) geldt voor het plangebied een onbekende trefkans voor archeologische vindplaatsen omdat het niet-gekarteerd gebied betreft. Deze kaart is echter indicatief en dient voor het opstellen van een verwachtingsmodel genuanceerd en gepreciseerd te worden. De archeologische verwachting in dit bureauonderzoek is tot stand gekomen door een integrale benadering, die bestond uit een synthese van de landschappelijk, archeologische en historische gegevens.

Het plangebied ligt op een terrasvlakte, dat functioneerde in het Pleniglaciaal of Laat-Glaciaal (circa 13.000 tot 10.000 C14 jaren geleden). Het bewaarde pleistocene reliëf laat een meanderend geulenpatroon zien met daartussen gelegen hogere terrasresten (zie paragraaf 2.2). Tijdens en na het ontstaan van dit landschap bevolkten diverse (pre)historische bevolkingsgroepen het gebied vanwege de hoge biodiversiteit. Bovendien waren de hoger gelegen terrassen geschikt voor tijdelijke kampementen van jager-verzamelaars. Het plangebied ligt naar verwachting op een terrasrest en dus is aan het plangebied op basis van de landschappelijke ligging een hoge verwachting toegekend voor vondsten vanaf het laat – paleolithicum tot en met de ijzertijd.

Een overzicht van de archeologische resten in de directe omgeving van het plangebied bevestigt deze visie én de hoge verwachting. De veelheid en verscheidenheid aan prehistorisch materiaal laten zien dat het gebied uiterst gunstige bewoningsvoorwaarden bood. Ongeveer 150 meter ten zuidoosten van het plangebied ligt een archeologisch monument van hoge waarde waar meerdere fragmenten bewerkt vuursteen zijn gevonden. De vuursteenvondsten bestaan uit krabbers, klingen, trapezia, mesjes, spitsen en zeer veel afval, zoals afslagen en kernstukken.

De eventueel in de ondergrond aanwezige resten bevinden zich aan of vlak onder het maaiveld. Voor de delen die binnen het plangebied bebouwd zijn (geweest), kan de verwachting voor de prehistorie naar beneden worden bijgesteld, omdat de archeologische resten vanwege de ondiepe ligging dan al verstoord zijn. Voor het overige deel worden voor de overblijfselen van oude en midden steentijd jachtkampen verwacht en voor de nieuwe steentijd tot en met nieuwe tijd worden restanten van nederzettingen verwacht. De vondsten uit het neolithicum, ijzertijd, bronstijd en Romeinse tijd duiden op continuïteit in de bewoninggeschiedenis.

Op basis van de historische gegevens kan tevens een hoge verwachting aan het plangebied worden toegekend voor de perioden middeleeuwen en nieuwe tijd. Kasteel Uift, waar een aantal goederen en landerijen om heen lagen, ligt 600 meter van het plangebied verwijderd. Het buurtschap Uift is in de loop van de nieuwe tijd ontstaan doordat dienstpersoneel op het kasteel Uift stukjes grond rondom het kasteel in bezit kreeg. De verwachting voor middeleeuwse nederzettingenresten binnen het plangebied is daarmee hoog.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Ulfst
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

5 Veldwerk

5.1 Methode

Aangezien uit het bureauonderzoek is gebleken dat zich mogelijk archeologische resten in het plangebied bevinden, is aanvullend een veldonderzoek uitgevoerd. Het betreft hier een karterend onderzoek, onderdeel van het Inventariserend Veldonderzoek (IVO; conform KNA 3.1). Het doel van het karterend booronderzoek is het toetsen van het verwachtingsmodel en het in kaart brengen van eventueel binnen het plangebied aanwezige archeologische resten.

Op basis van de datering en kenmerken van de verwachte vindplaatsen en de grootte van het onderzoeksgebied, is de methode van onderzoek bepaald. In het plangebied met een oppervlakte van circa 1.500 m² zijn 6 boringen geplaatst, het minimum aantal boringen voor plangebieden kleiner dan een hectare in verband met de statistische betrouwbaarheid. Hiermee is een boordichtheid bereikt van minstens 20 boringen per hectare waarmee het onderzoek karterend is voor de steentijd en voor de latere perioden.²⁴ Voor zover de terreinomstandigheden (bebouwing, verhardingen, begroeiing etc.) het toelaten, zijn de boringen in een verspringend boorgrid (driehoeksgrid) geplaatst, waarbij de boringen op een boorraai verspringen ten opzichte van de naastgelegen raai om een gelijkmatige spreiding van de boorpunten over het gebied te bewerkstelligen. De exacte boorlocaties zijn in het veld bepaald en ingemeten met een meetwiel.

De boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 15 cm tot minimaal 25 cm in de C-horizont. Het opgeboorde sediment is gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm en geïnspecteerd op de aanwezigheid van artefacten of archeologische indicatoren. De boringen zijn beschreven conform de NEN5104 en tevens geologisch en bodemkundig geïnterpreteerd.²⁵

5.2 Resultaten

In het plangebied zijn in totaal 6 boringen gezet tot een maximale diepte van 80 cm – mv. De locaties van de boringen zijn weergegeven op de boorpuntenkaart in bijlage 1. De boorbeschrijvingen en –profielen zijn bijgevoegd in bijlage 2.

Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens

De bovengrond bestaat tot gemiddeld 20-50 cm uit donkerbruin, zwak humeus, zwak siltig, matig fijn zand. In alle boringen zijn puinspikkels en sporen baksteen aangetroffen. De bovengrond is geïnterpreteerd als een plaggendek, maar aangezien in geen enkele boring een dikte van 50 cm wordt bereikt, kan de bodem niet als een enkeerdgrond geclassificeerd worden. Boring 5 heeft een duidelijk geroerde bovengrond tot 45 cm beneden maaiveld. Onder de bovengrond van circa 20 tot 50 cm dik ligt direct de C-horizont, die uit zwak siltig, matig fijn zand bestaat. De bodem heeft in dit geval een zogenaamd AC-profiel. Het sediment onder het dunne plaggendek is geïnterpreteerd als dekzand. Volgens de geomorfologische kaart worden in het gebied rivierafzettingen met een dunne laag dekzand verwacht (zie paragraaf 2.2). Het dekzand is hier dikker dan 80 cm (de maximaal geboorde diepte) waardoor geen rivierafzettingen zijn aangetroffen. De rivierafzettingen bevinden zich dus dieper in de ondergrond en zijn bedekt met een laag dekzand.

Archeologie

Bij controle van het opgeboorde bodemmateriaal zijn geen archeologische resten of indicatoren aangetroffen.

²⁴ KNA 3.1, Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (juli 2006)

²⁵ De lithostratigrafische classificatie volgens E.F.J. de Mulder et al., *De ondergrond van Nederland* (Houten 2003) en www.nitg.tno.nl: Dinoloket, Standaarden, Lithostratigrafische Nomenclator van de ondiepe ondergrond

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

6 Conclusie

In het kader van de voorgenomen vervanging van de huidige bebouwing door nieuwbouw is een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een booronderzoek dat geldt als karterend voor alle perioden.

Op basis van het bureauonderzoek is aan het plangebied een hoge archeologische verwachting toegekend voor nederzettingssporen en andere onbekende complextypen uit de prehistorie tot en met de nieuwe tijd. Het verwachtingsmodel is getoetst door inventariserend veldwerk. Daarvoor zijn in totaal zes boringen tot maximaal 80 cm beneden maaiveld uitgevoerd.

Het doel van het archeologisch onderzoek was, een antwoord te vinden op de in de inleiding gestelde vragen:

- Wat is de sedimentopbouw en de intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
Aan de oppervlakte ligt dekzand met rivierafzettingen in de ondergrond. Het dekzand is hier minimaal 80 cm dik, de rivierafzettingen zijn niet aangetroffen. Het natuurlijke bodemprofiel is niet intact. Er is een dun plaggendek met sporen puin en baksteen aanwezig, dat direct op de C-horizont ligt. Er is sprake van AC-profielen.
- Zijn er archeologische vindplaatsen in het plangebied aanwezig?
In geen van de boringen zijn archeologische resten of indicatoren aangetroffen, die wijzen op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. De kans dat er een archeologische vindplaats binnen het plangebied aanwezig is, wordt daarom klein geacht.

Daarom zijn de hier onderstaande onderzoeksvragen niet meer van toepassing.

- Op welke diepte liggen de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is bekend over de omvang, aard, datering en fysieke kwaliteit van de aangetroffen archeologische vindplaatsen?

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

7 Advies

In het plangebied ligt dekzand aan het oppervlak, waarin geen natuurlijk bodemprofiel meer aanwezig is. Er is een dun plaggendek aanwezig, dat direct op de C-horizont ligt. Bovendien zijn tijdens het archeologisch onderzoek geen aanwijzingen gevonden dat er archeologische vindplaatsen in het plangebied aanwezig zijn.

Een archeologisch vervolgonderzoek is daarom niet noodzakelijk. De resultaten van dit onderzoek zullen getoetst worden door het bevoegd gezag, dat op basis van het uitgebrachte advies een besluit zal nemen. Geadviseerd wordt daarom om contact op te nemen met de gemeente Oude IJsselstreek.

Mochten er tijdens de geplande werkzaamheden toch aanwijzingen worden aangetroffen die duiden op (pre-) historische bewoningsactiviteiten dan geldt conform de Monumentenwet uit 1988 een meldingsplicht bij het bevoegd gezag, de gemeente Oude IJsselstreek.

Project : Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen, Bongersstraat 84-84a te Uift
Kenmerk : SKO/UIT/SAD/P0502075

Literatuur

- Bakker de, H. en Edelman-Vlam, A.W., *De Nederlandse bodem in kleur*, Stichting voor Bodemkartering, (Wageningen 1976).
- Berendsen, H.J.A., *De vorming van het land* (Assen 2004).
- Boogman, J.C., Oosterhaven. S, *Geschiedenis van Doetinchem* (Zutphen 1986).
- Dalen van, A.G., e.a., *1000 jaar Gendringen*, (Nijmegen 1983).
- Grote Historische Atlas van Nederland; 3 Oost Nederland 1830 – 1855*, Wolters Noordhoff Atlasproducties.
- Huisink, M., *Changing river styles in response to Weichselian climate changes in the Vecht valley, eastern Netherlands*. *Sedimentary Geology* 133 (2000) 115-134
- Mulder de, E.F.J., M.C. Geluk, I.L. Ritsema, W.E. Westerhoff en T.E. Wong, *De ondergrond van Nederland*, (Houten 2003).
- Scholte Lubbering, H.B.G., *Gemeente Doetinchem, landelijk gebied en stadskern; archeologische inventarisatie en verwachtingskaart* (Amsterdam 1997). Raap-rapport 293.
- Stichting voor Bodemkartering, *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 41 West Aalten*, (Wageningen 1982).
- Stichting voor Bodemkartering, *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij de kaartbladen 41 West en Oost Aalten*, (Wageningen 1983).
- Stichting voor Bodemkartering, *Geomorfologische kaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 41 Aalten*, (Wageningen 1982).
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen, M. Verbruggen, 2006: Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek (aanvulling op de KNA 3.1)

Bijlagen:

Bijlage 1: Detailkaart van de onderzoekslocatie met boorpunten

433300

Resultaten van het veldwerk

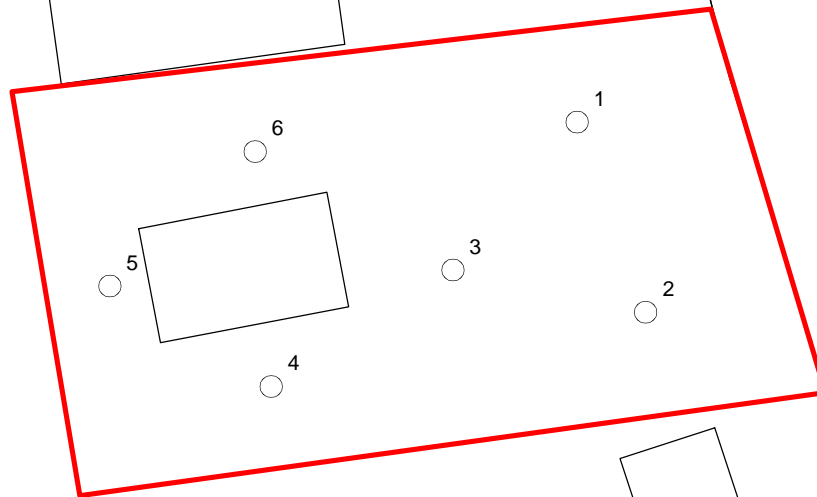
Bongersstraat 84-84a te Ulft

schaal: 1:500

Legenda

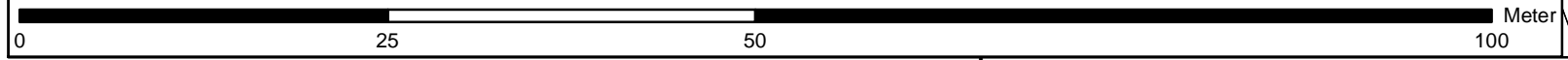
○ boorpunten

P0502074_BO-IVO-K_RO_01062007_SD_1.0

Bongersstraat

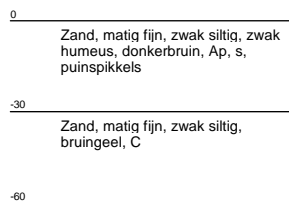
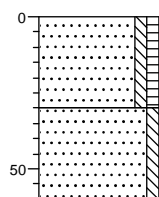
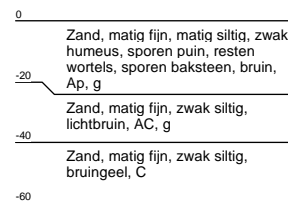
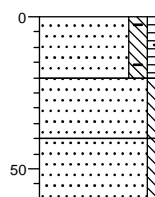
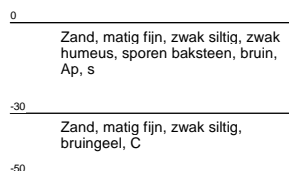
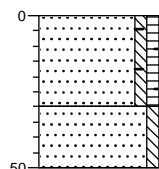
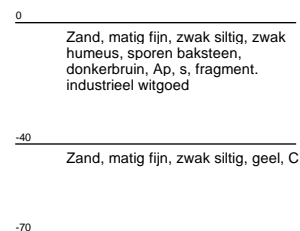
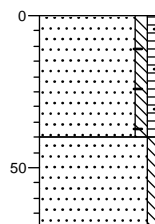
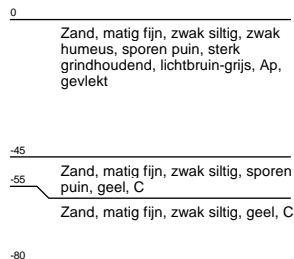
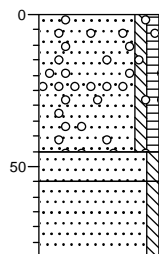
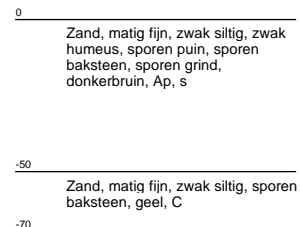
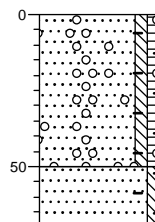
Anton tijdinklaan

223700

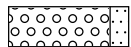
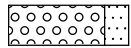

SyntheGra Archeologie

Bijlage 2: Boorprofielen

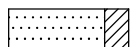
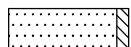
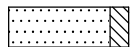

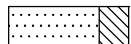
Boring: 1**Boring: 2****Boring: 3****Boring: 4****Boring: 5****Boring: 6**

Legenda (conform NEN 5104)

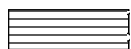

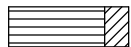

grind

- Grind, siltig
- Grind, zwak zandig
- Grind, matig zandig
- Grind, sterk zandig
- Grind, uiterst zandig

zand

- Zand, kleiig
- Zand, zwak siltig
- Zand, matig siltig
- Zand, sterk siltig
- Zand, uiterst siltig

veen

- Veen, mineraalarm
- Veen, zwak kleiig
- Veen, sterk kleiig
- Veen, zwak zandig
- Veen, sterk zandig

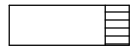

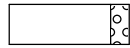

klei

- Klei, zwak siltig
- Klei, matig siltig
- Klei, sterk siltig
- Klei, uiterst siltig
- Klei, zwak zandig
- Klei, matig zandig
- Klei, sterk zandig

leem

- Leem, zwak zandig
- Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

- zwak humeus
- matig humeus
- sterk humeus
- zwak grindig
- matig grindig
- sterk grindig

geur

- geen geur
- zwakke geur
- matige geur
- sterke geur
- uiterste geur

olie

- geen olie-water reactie
- zwakke olie-water reactie
- matige olie-water reactie
- sterke olie-water reactie
- uiterste olie-water reactie

p.i.d.-waarde

- >0
- >1
- >10
- >100
- >1000
- >10000

monsters

- geroerd monster
- ongeroid monster

overig

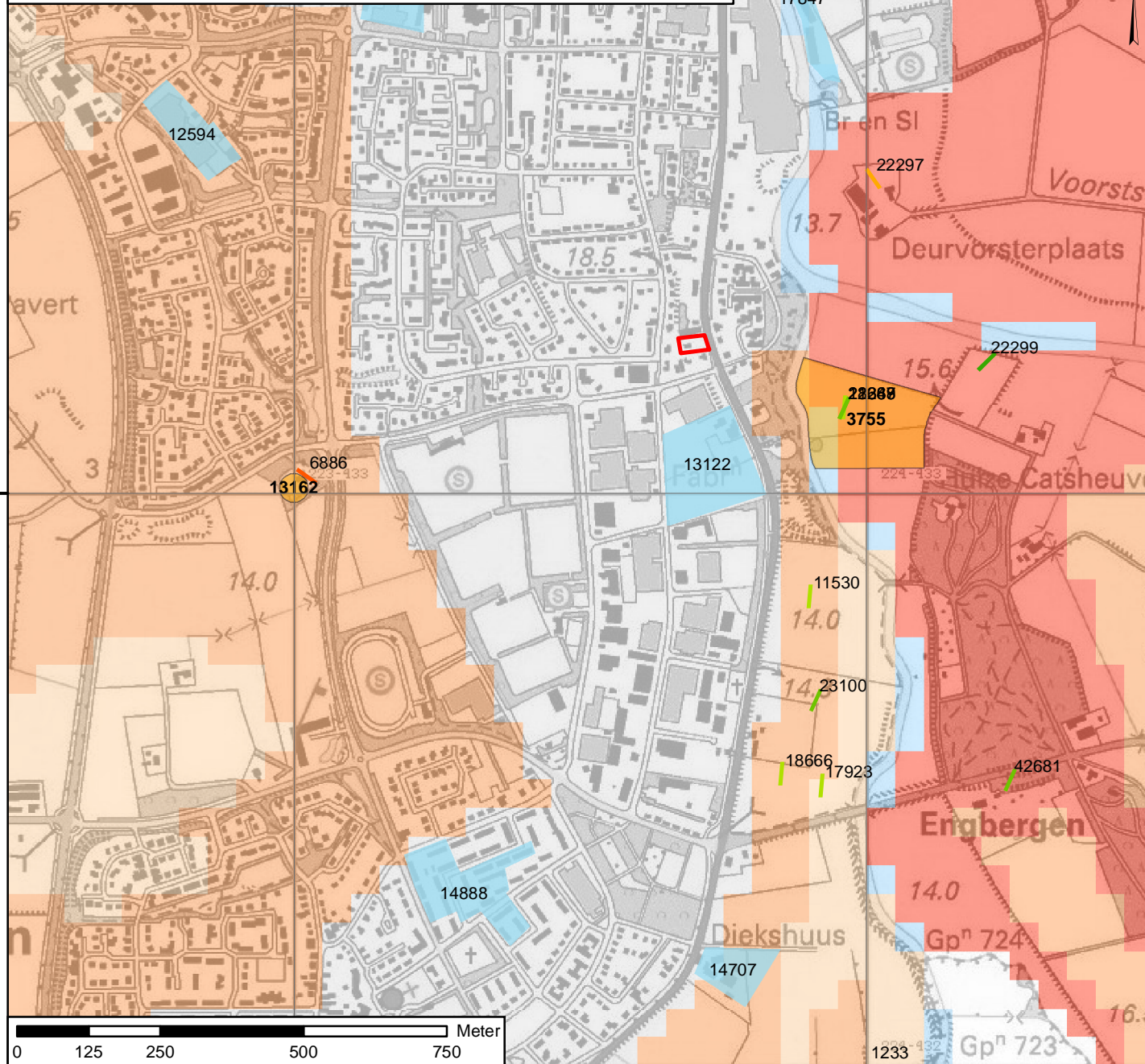
- bijzonder bestanddeel
- Gemiddeld hoogste grondwaterstand
- grondwaterstand
- Gemiddeld laagste grondwaterstand
- slib

Bijlage 3: Combinatiekaart AMK, IKAW en Archismeldingen

434000

Combinatiekaart IKAW, AMK en ARCHIS-waarnemingen

Bongersstraat 84 te Ulft

Legenda

ARCHIS-waarnemingen + waarnemingsnummer

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Middeleeuwen
- Onbekende tijd

onderzoeksmelding + meldnummer

archeologisch monument + waarnemingsnummer

- terrein van archeologische betekenis
- terrein van archeologische waarde
- terrein van hoge archeologische waarde
- terrein van zeer hoge archeologische waarde
- terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

archeologische verwachting trefkans

- hoog (water)
- middelhoog (water)
- laag (water)
- water
- hoog
- middelhoog
- laag
- zeer laag
- niet gekarteerd
- onbekend
- begrenzing plangebied

P0502075_IKAW_Combi_04042007_SD_1.0

Synthegra BV

432000

0 125 250 500 750 Meter

223000

224000

**Bijlage 4: Overzicht van geologische perioden en lijst met
 gebruikte afkortingen**

